

Aktivnosti agro-ekološkog upravljanja vinogradima u funkciji Strategije očuvanja pejzaža

U ovom broju

- p2. Agroekološke prakse i vinogradarstvo u ECOVINEGOALS područjima
- p4. Dimenzija pejzaža: Kako vinogradarstvo formira pejzaž
- p6. Pokretanje prakse upravljanja "participativnim backcastingom" u ECOVINEGOALS područjima
- p7. Treći sastanak Upravnog odbora u CIHEAM-MAICh, Krit, Grčka
- p8. Adrion tematski klaster
- p8. Pogled u budućnost

Ovaj Bilten predstavlja aktivnosti koje su tokom 2021. godine realizovali ECOVINEGOALS partneri u kontekstu tri glavna stuba projekta: **Agroekološke prakse; Pejzaž i stanište u vinogradarskim područjima; i Participativno upravljanje sa ciljem agroekološke tranzicije vinograda.**

Nakon definisanja zajedničke vizije o agroekološkim principima kao i indikativne, ali ne i konačne liste dobrih agroekoloških praksi koje se primenjuju u vinogradarstvu, urađena je struktorna analiza, analiza pejzaža projektnih područja, kao i višekriterijumska analiza pilot vinogradarskih farmi, uporedo sa pokretanjem aktivnosti participativnog upravljanja.

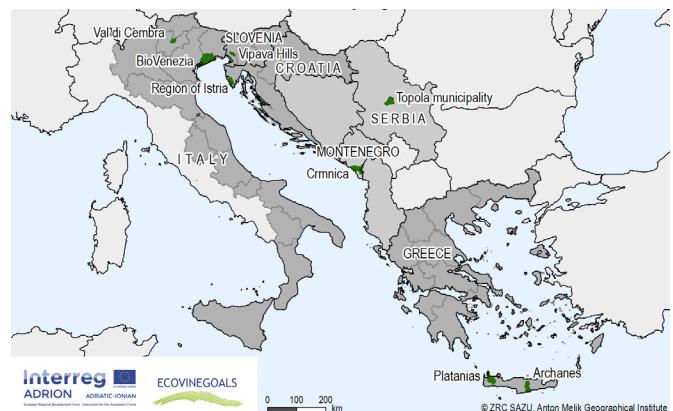
Put tranzicije ka agroekologiji u sektoru vinogradarstva definisan je od strane partnera ECOVINEGOALS/Interreg ADRION na sledeći način: uzgoj vinove loze i proizvodnja grožđa treba da bude kompatibilan, na nivou farme i celog područja, sa očuvanjem prirodnih staništa, ali i biodiverziteta vrsta i ekosistema, sa ciljem obezbeđenja raznolikosti u ekosistemskim servisima, da bude u stanju da pruži različite usluge ekosistema, da budu obuhvaćeni svi proizvodi koji se mogu dobiti iz vinograda, da unapređuje lokalne kulture i tradicionalne pejzaže koji su povezani sa vinogradima, kao i da podržava druge društvene i ekonomske aktivnosti u ruralnim zajednicama, kao što su turizam, rekreacija na otvorenom, tradicionalna kultura, kreativna ekonomija i trgovina lokalnim proizvodima.

Agroekološke prakse i vinogradarstvo u ECOVINEGOALS područjima

Aktivnostima je rukovodila Autonomna pokrajina Trento, PAT-Italija, u saradnji sa svim ostalim projektnim partnerima.

Strukturna analiza je urađena da bi se definisale glavne karakteristike svake projektne oblasti sa geografskog, ekološkog, političkog, ekonomskog i socijalnog stanovišta, kao i da bi se istakli postojeći ekološki, ekonomski i socijalni problemi, kao i prisustvo konflikta koji mogu uticati na vinski sektor, stanovništvo ili teritoriju. Analiza je zasnovana na sekundarnim podacima i diskusijama sa lokalnim zainteresovanim stranama, uključujući istraživače, donosioce odluka, vinogradare, itd.

U okviru svake oblasti anketirano je najmanje 30 poljoprivrednika, koristeći upitnik za razjašnjavanje ključnih karakteristika uzgoja vinove loze, vinarstva i tržišta, kako sa stanovišta uzbudljivača, tako i proizvođača. Upitnik je prikupio opšte informacije o gazdinstvu (veličina, upravljanje poljoprivredom itd.), podatke o biljnim kulturama (sortimenti), tipu pejzaža/ sistemima za navodnjavanje/prisustvu terasa i stanju seoskih puteva (pristupačnost); podatke o proizvodnji grožđa, proizvodnji vina, podatke o tržištu; najboljim praksama; i poznavanju principa agroekologije i organske poljoprivrede.

Takođe, poseban naglasak je stavljen na specifične probleme sa kojima se susreću poljoprivrednici i na nivo znanja i brige o agroekološkim praksama.

Uprkos razlikama i specifičnostima svake oblasti, iz strukturne analize projektnog područja i sprovedenog anketiranja, proizišli su neki zajednički problemi: staračka poljoprivredna gazdinstva; loši odnosi između poljoprivrednika i predstavnika civilnog društva; nezainteresovanost mladih za sektor vina;

poteškoće u pronalaženju poljoprivredne radne snage; nedostatak znanja i kvalifikacija, posebno u oblastima autohtonog sortimenta, pedologije i upravljanja plodnošću zemljišta; poteškoće u izgradnji mreže kontakata sa drugim poljoprivrednicima; retke inicijative koje uključuju lokalne istorijske i kulturološke vrednosti u vinogradarsko-vinarsku proizvodnju; nedostatak područnih inicijativa za tržišne inovacije, ali i manjak interesovanja za jačanje međusobne povezanosti sa sektorom turizma.

Agroekološke, proizvodne i ekonomске performanse pilot vinogradarskih gazdinstava u projektnim područjima procenjene su korišćenjem indeksa **Glavne Agroekološke Strukture (MAS)**, uporedno sa analizom percepcije stepena povoljnosti **Teritorijalnog i Ekološkog konteksta (TEC)** za agroekološku tranziciju.

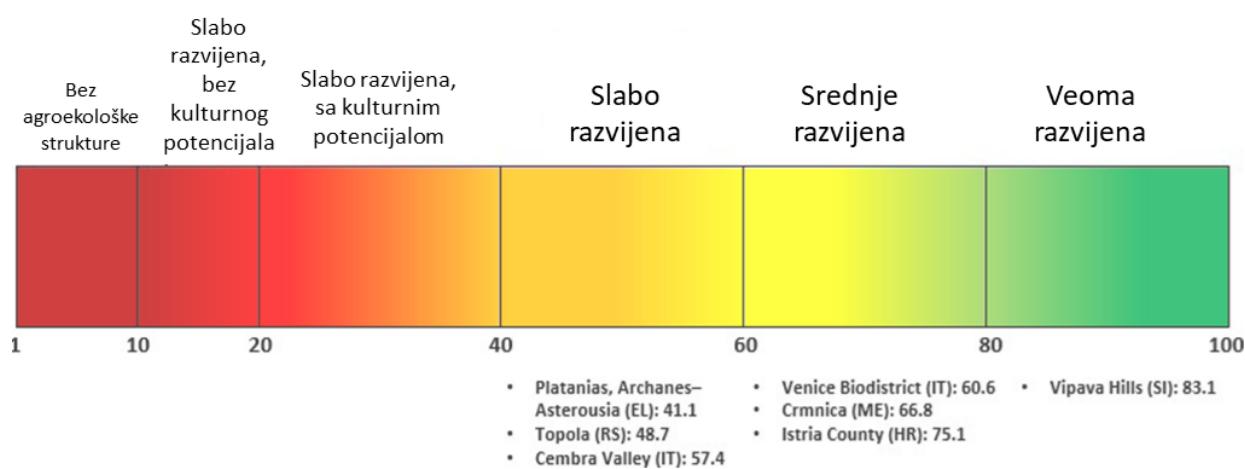
Deset indikatora korišćeno je za rangiranje gazdinstava koja proizvode vino u skladu sa njihovom povezanosti sa glavnom strukturom ekološkog pejzaža, proširenju i diversifikaciji njihovih spoljnih i unutrašnjih povezujućih faktora, očuvanju zemljišta, upravljanju korovom i drugim praksama upravljanja. Takođe, procenjen je stepen razvijenosti svijesti o agrobiodiverzitetu i mogućnostima farmera da uvedu, održe i poboljšaju MAS u njihovim područjima.

Uz MAS, razmatrani su socijalno-ekonomski pokazatelji percepcije poljoprivrednih proizvođača o uspešnosti vinogradarstva u odnosu na konkretno područje, i to pokazatelji kao što su: kvalitet, kvantitet i generisani prihod, umrežavanje i druge društvene dimenzije.

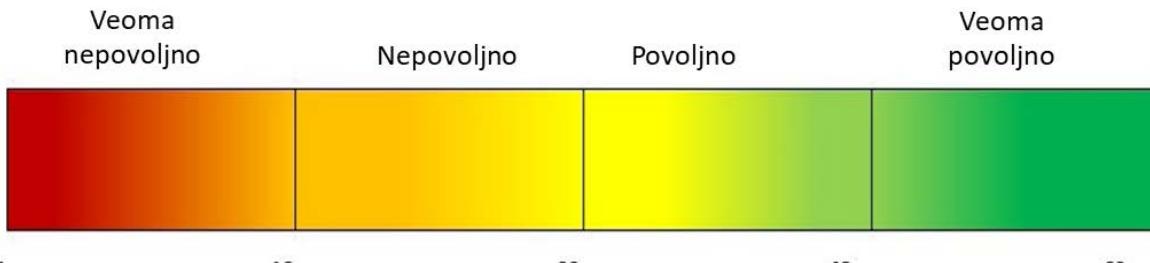
Indeks **Glavne Agroekološke Strukture (MAS)** razvio je Leon-Sicard, da bi izrazio obim agrobiodiverziteta farme ili agroekosistema. Analiza uključuje pet biofizičkih ili indikatora ekosistema i pet indikatora kulturnog poretku.

MAS odražava unutrašnju konfiguraciju ili prostorni raspored gazdinstva i povezanost između različitih sektora, djelova i koridora vegetacije ili uzgoja, kao i razmjene između spoljašnjih sredina. Posebno uzimajući u obzir unutrašnju konfiguraciju farme, posmatranje se fokusira na stepen otvorenosti i na odnose razmijene (između različitih živih vrsta i između različitih uzgoja) koje farma održava sa svojim lokalnim okruženjem. Što više gazdinstvo predstavlja artikulisano uređenje svojih prostora, koje je sposobno da smjenjuje različite useve, da sačuva prisustvo drveća i živih ograda, funkcionalne male rovove i vodene površine, to će više moći da učestvuje u vitalnim vezama sa okruženjem.

León-Sicard TE, J Toro Calderón, LF Martínez-Bernal and JA Cleves-Leguízamo (2018), The Main Agroecological Structure (MAS) of the Agro-ecosystems: Concept, Methodology and Applications, Sustainability, 10, 3131

Glavna Agroekološka Struktura (MAS)

- Platanias, Archanes-Asterousia (EL): 39.9
- Venice Biodistrict (IT): 41.2
- Topola (RS): 42
- Cembra Valley (IT): 42.65

- Vipava Hills (SI): 50
- Istria County (HR): 52.1
- Crmnica (ME): 53

Teritorijalni i kontekst okruženja (TEC)

Novi indikatori koji upotpunjaju matricu evaluacije za projekat ECOVINEGOALS dizajnirani su da procene da li širi teritorijalni kontekst favorizuje agroekološku tranziciju. Vinogradarska gospodinstva uključena u istraživanje izabrana su iz uzorka koji je učestvovao u strukturnoj analizi.

Zanimljivo, dok je za većinu područja utvrđeno da ima blagu ili umerenu razvijenost agroekološke strukture, opšti teritorijalni kontekst je od strane intervjuisanih farmera percipiran kao povoljan ili izuzetno povoljan za agroekološku tranziciju.

Dimenzija pejzaža Kako vinogradarstvo oblikuje pejzaž

Aktivnosti je vodio Istraživački centar slovenačke akademije nauke i umjetnosti (Slovenija), u saradnji sa svim ostalim partnerima na projektu.

Svako vino ima svoj prirodni i kulturni pejzaž (Lugeri et al. 2011).

Vinogradski pejzaži, tačnije analiza veza između prakse gajenja vinograda, pejzaža i kulturnog nasleđa, čine jedan od glavnih stubova projekta ECOVINEGOALS.

Kulturni pejzaži nastaju iz interakcije između ljudskih aktivnosti i prirodnog okruženja i evoluiraju tokom vremena i prostora. Najvažnije karakteristike svakog pejzaža su njegova dinamika i dualnost. Pejzaži se neprestano menjaju, uprkos njihovoj prividnoj postojanosti i čvrstoći. Ove promene takođe utiču na sposobnost pejzaža da pruži usluge ekosistema. Štaviše, oni se sastoje ne samo od opipljivih (materijalnih) elemenata, nego i neopipljivih (nematerijalnih) delova. Kao takvi, oni su prepoznati i kao ekološki i kao socioekonomski sistemi. S jedne strane, oni su pod najdubljim uticajem njihovih struktura i funkcija, kao i promenama, dok sa druge strane odražavaju društvenu strukturu, kulturnu

tradiciju, ekonomske aktivnosti i političke modele koji igraju ključnu ulogu u oblikovanju pejzaža. Pejzažna raznovrsnost se sastoji od heterogenih struktura, i u poljoprivrednim oblastima u velikoj meri zavisi od ljudskih aktivnosti. Gubitak tradicionalnih praksi može dovesti do osiromašenja pejzaža i biodiverziteta. Kulturni pejzaž nas uči o odnosu između ljudi i prirode i odražava njihovu međuzavisnost. U prošlosti, ljudi su se prilagođavali prirodnim karakteristikama područja, zbog tehničkih ograničenja i tehnoloških ograničenja, a upravljanje pejzažom bilo je održivije nego danas. Ova prilagođena upotreba zemljišta stvorila je različite pejzažne strukture i povećala raznolikost pejzaža, što je reflektovano u mozaičnom pejzažu. Diverzitet ljudskih aktivnosti imao je direktni uticaj na pejzažnu raznovrsnost i biodiverzitet.

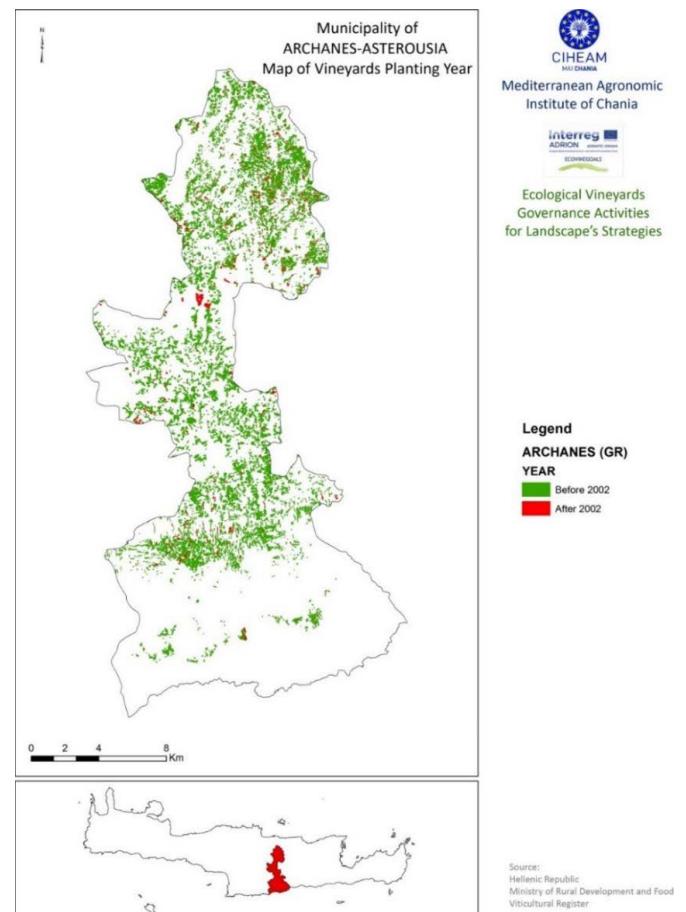
Sve gore navedeno uzeto je u obzir prilikom analize pejzaža u demonstrativnim projektnim područjima u kojem ECOVINEGOALS partneri sprovode aktivnosti. Ove analize grade temelje za razvoj strategija i vodiča sa ciljem povezivanja vinogradarsko-vinarske delatnosti sa drugim oblicima korišćenja zemljišta u ADRION području, kao i sa ciljem izrade lokalnih akcionih planova u projektnim oblastima. Nažalost, nedostatak važnih podataka dostupnih u GIS-u, kao i manjak tačnih podataka o načinima korišćenja zemljišta u manjoj razmeri, kao i dokumentacije koja se bavi organskim vinogradima, posebno u projektnim područjima, je veoma limitirala naučni rad sa negativnim implikacijama u izradi lokalnih akcionih planova za upravljanje pejzažom u pogledu agroekološke tranzicije.

S tim u vezi, jedan od zaključaka je da su tačni setovi podataka na lokalnom nivou neophodni na teritoriji ADRION regiona i njihov pristup treba biti otvoren kako bi naučno istraživanje bilo podržano.

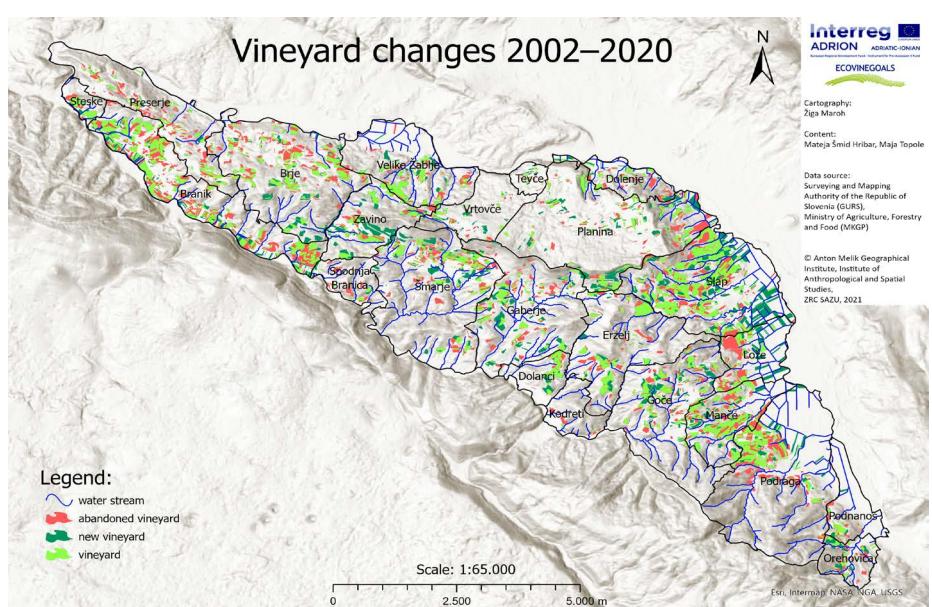
Drugi zaključak je da se tradicionalni kulturološki pejzaži ADRION regiona suočavaju sa dve dijametralno suprotne opasnosti: **jedni su ugroženi od strane poljoprivredne intenzifikacije, a drugi od napuštanja i zarastanja vinograda.**

Pejzaži pod vinogradima su veoma važan tip evropskog kulturološkog pejzaža koji ne samo da se menjaju, već se takođe smanjuje njihov broj. **Poljoprivredne i ruralne politike razvoja stoga treba da predlože mere sa ciljem suprostavljanja duplim opasnostima ovih karakterističnih pejzaža.**

Promjene u načinima korišćenja zemljišta, predstavljene u područjima pod vinogradima 2002-2020, Vipava brda (SI)

Mapa godišnje podignutih vinograda, Arhanes, Krit, Grčka

Pokretanje prakse upravljanja "participativnim backcastingom" u ECOVINEGOALS područjima

Aktivnosti je vodila Agencija za ruralni razvoj Istre, Pažin (Hrvatska) u saradnji sa svim drugim projektnim partnerima.

Tema participativnog upravljanja za agro-ekološku tranziciju vinograda u okviru projekta ECOVINEGOALS uključuje vežbe participativnog procenjivanja u oblastima studija slučaja vinogradarstva u svakoj od uključenih zemalja, kako bi se povećao kapacitet za zajedničko agroekološko upravljanje svake teritorije od strane javnosti, donosilaca odluka, kao i da osmisli akcione planove po meri za agroekološku tranziciju vinogradarstva.

Putevi participativnih povratnih informacija osmišljeni su tako da uzmu u obzir glavnu upotrebu zemljišta i druge sukobe u pilot oblastima i omoguće rešavanje sukoba u korišćenju zemljišta identifikovanjem zajedničkih rešenja za zainteresovane strane i da pokažu

važnu ulogu koju treba da odigraju agroekološke prakse u očuvanju i unapređenju predjela i staništa. Kratak, ali intenzivan trening-kurs održan je sa ciljem obučavanja vođa radionica o „backcasting“ procesima u svakom projektnom području, kako bi pružili zajednički metodološki pristup i praktične alate povezane sa aktivnostima, kao i njihovog ohrabrivana da koriste ove metodologije usmerene ka ostvarenju ciljeva ECOVINEGOALS projekta.

Ovaj trening je održavan tokom cijelog septembra 2021. Godine. Metodološki pristup koji je usvojen inspirisan je Radionicom o evropskom scenariju svesti (EASW) i uvršten u sljedeće sesije:

Sesije	Participativne aktivnosti	Sa ciljem...
1	Mapiranje zajednice (opciono)	Poznavanje teritorije i razmena informacija
2	Istraživanje budućnosti	Osmišljavanje željene tranzicije
3	Fabrika ideja	Kreiranje mogućih rešenja i alternative
4	Svetski Kafe (igra puzli)	Definisanje Lokalnog Akcionog Plana
5	Investirajte u agroekološku tranziciju	Definisanja prioriteta i postavljanja rokova implementacije

Preporuka za participativni proces

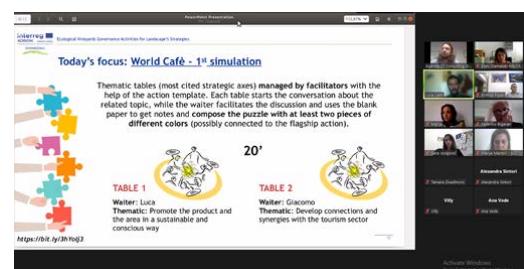
Ove sesije omogućile su vođama radionica da primene efektivne radionice za razne zainteresovane strane u svakom pilot području kako bi formulisali zajedničku viziju za agroekološku tranziciju vinogradarskog područja putem akcionalih planova koji će doprineti realizaciji ove vizije.

Tokom održavanja svih radionica, vinogradarsko-vinarske posebnosti svakog područja su prepoznate, dok su različite zainteresovane strane pozvane da uzmu učešće, doprinesu iznošenjem svojih ideja i perspektiva, kao i da aktivno učestvuju u procesu donošenja odluka. Jedna od uloga vođa radionica je da povežu različite perspektive, poslušaju i pažljivo vode računa o temama, obrascima i zaključcima koji nastaju prilikom svakog sastanka, kao i da „uberu plodove“ sa svih radionica i podele ih sa svim polaznicima.

Iako je dozvoljeno organizovati onlajn događaje participativnog upravljanja, radionice uživo su svakako efikasnije; a neki od projektnih partnera odlučili su da odlože održavanje radionica u svojim pilot oblastima do početka 2022. godine, kada se nadamo da će mere zabrane biti smanjene i omogućiti više slobode za međuljudske kontakte; dok su drugi projektni partneri i vođe

radionica nastavili i održali i radionice onlajn i/ili uživo.

Povratne informacije iz dosadašnjeg iskustva su bile izuzetno pozitivne i sve do sada sprovedene radionice rezultirale su formulisanjem ambicioznih, ali realnih i ostvarivih sugestija i aktivnosti koje treba uključiti u akcione planove. Više participativnih događaja o upravljanju biće organizovano tokom prvih meseci 2022 godine.

Treći sastanak Upravnog odbora, CIHEAM-MAICh, Krit, Grčka

Od 11. do 14. oktobra 2021. godine, hibridni sastanak Upravnog odbora ECOVINEGOALS projekta održan je na Mediteranskom poljoprivrednom institutu Hanja, Krit, Grčka (CIHEAM – MAICh). Ovaj sastanak bio je prva prilika da se skoro svi partneri napokon sretnu uživo i diskutuju o projektnoj materiji, u čemu su uživali svi prisutni nakon toliko meseci rada online.

Konzorcijum je u potpunosti iskoristio svaku pruženu priliku da pregleda rezultate i napredak projekta, da ispita finansijska i organizaciona pitanja, da otkloni probleme na koje se naišlo tokom projekta (u mnogim slučajevima koji proističu iz efekata pandemije Sars-2-Cov), i da temeljno planiraju predstojeći rad.

Bilo je ogromno zadovoljstvo konačno upoznati kolege nakon višemesečne virtualne saradnje. Terenske posjete vinogradima i vinarijama u dve ECOVINEGOALS projektne oblasti na Kritu, u prefekturama Hanija i Heraklion, pružile su više nego dobrodošlu priliku da se iskombinuje rad na projektu sa društvenim aspektima i uvidom u lokalne pejzaže i vinogradarske prakse.

Sljedeći sastanak Upravnog odbora organizovaće Opština Bar (CG) u maju 2022. godine.

Adrion tematski klaster

ECOVINEGOALS o agroekološkoj tranziciji, u saradnji sa DINALPCONNECT projektom o prekograničnoj ekološkoj povezanosti, članovi su tematskog podklastera „Očuvanje i zaštita biodiverziteta”, pokrenutog od strane INTERREG ADRION-a, kao dio programske strategije, sa ciljem pojačanja i proširenja projektnih rezultata i razmijene dobrih praksi.

Do danas, održana su tri online sastanka između ECOVINEGOALS i DINALPCONNECT projekata od septembra 2021. godine, sa ciljem planiranja sastanaka, zajedničkih publikacija, kao i izrade javnih dokumenata. Prva aktivnost, webinar na temu „**OBLIKOVANJE ODRŽIVE BUDUĆNOSTI JADRANSKO-JONSKOG PODRUČJA**”, da se predstave aktivnosti, rezultati i mogući uticaji DINALPCONNECT i ECOVINEGOALS projekata, biće organizovan 19. maja 2022. godine.

Pogled u budućnost

Naredne aktivnosti fokusirane su na:

Definisanje vodiča, strategija i akcionih planova za promociju i podršku agroekoloških praksi u osjetljivim vinskim regionima ADRION regije; pomirenje vinogradarstva sa drugim konkurentnim obilicima korišćenja zemljišta sa ciljem očuvanja pejzaža i staništa, kao i primjena participativnih procesa teritorijalnog upravljanja kako bi se poboljšali kapaciteti svih zainteresovanih strana.

PARTNERI

Lokalna akcionala grupa Istočna Venecija,
Razvojna agencija VEGAL

Udruženje za promociju zapošljavanja,
stručnog usavršavanja i obrazovanja,
INFORMO, Hrvatska

Autonomna provincija Trento, PAT,
Italija

Razvojni biznis centar Kragujevac, RBC,
Srbija

Institut za poljoprivredu i šumarstvo
Nova Gorica, KGZS Zavod GO, Slovenija

Fondacija Biznis Start-Up Centar Bar,
BSC Bar, Crna Gora

Centar za istraživanje Akademije nauka
i umetnosti Slovenije – ZRC SAZU
Slovenija

Opština Bar, Crna Gora

Agencija za ruralni razvoj Istre, Pazin,
AZRRI, Hrvatska

Mediterski agronomski institut grada
Hanje, CIHEAM-MAICh, Krit, Grčka

PRIDRUŽENI PARTNERI

Agroekologija Evropa, Belgija / Opšti sindikat CSIL obrađivača
zemlje Venecija, Italija / Bio distrikt proizvodnje i biološka
zajednica centralno-istočne Venecije BIO Venice, Italija / IAL
– Inovativno učenje i rad – socijalno preduzeće, Italija / AIAB

– Italijanska asocijacija za organisku poljoprivredu, Italija /
Agroecologiki SP, Grece / Opština Topola, Srbija / Udruženje
vinara Šumadije, Srbija / Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog
razvoja, Crna Gora

KONTAKTIRAJTE NAS

VODEĆI PARTNER

LAG EASTERN VENICE

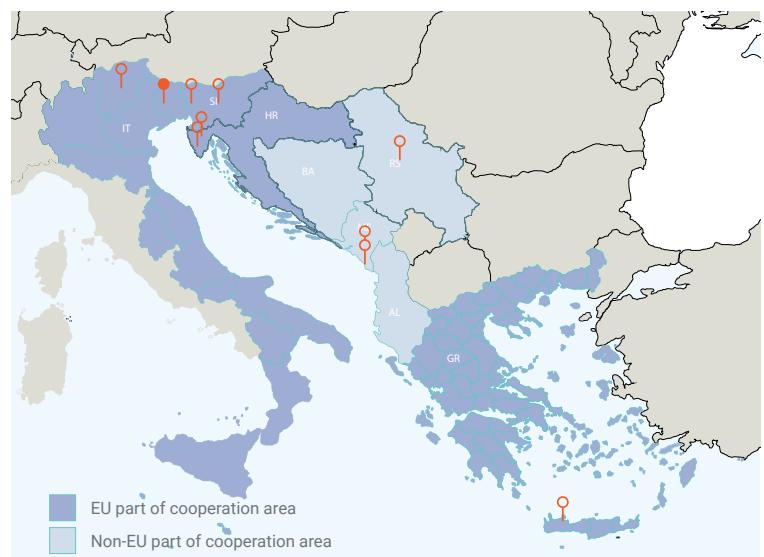
VIA CIMETTA, 1 | 30026 – Portogruaro, ITALY
vegal@vegal.net

PARTNER ZA KOMUNIKACIJU

Mediterranean Agronomic Institute of Chania
CIHEAM MAI Chania, GREECE
ecovinegoals@maich.gr

PARTNER U SRBIJI

Razvojni biznis centar Kragujevac
Trg Topolivaca 4, 34000 Kragujevac, Srbija
Info@rbcenter.org

ecovinegoals.adrioninterreg.eu

facebook.com/ecovinegoals

PODACI O PROJEKTU

Ukupan budžet: 1,939,505.59

ERDF: 1,399,759.25

IPAI: 248,820.5

Trajanje: 30 mjeseci

Datum početka: 01.03.2020 godine

Datum završetka: 31.08.2022 godine